

TIJDSCHRIFT

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

19^e Jaargang

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1911

Munten en Penningen op de Tentoonstelling te Brussel.

Dat op de zoo fraaie tentoonstelling van 17de-eeuwsche oude belgische kunst te Brussel in de „Cinquantenaire” gehouden, de munten en penningen niet ontbraken, zal niemand verwonderen, die met de fraaie voortbrengselen van stempelsnijkunst uit dit tijdperk slechts eenigszins bekend is.

Naast de zoo buitengewoon belangrijke en uitgebreide verzameling van zilverwerken, meerendeels voor kerkelijk gebruik bestemd en de zilveren boogschuttersdraagteekens, maakten de vitrines, die doór de goede zorgen van den heer ALPH. DE WITTE gevuld waren met de belangrijkste penningen en munten uit dit bloeitijdvak der stempelsnijkunst een goed figuur. Met groote zorg was door hem uit zijne eigen verzameling en uit die van den vicomte B. DE JONGHE, J. SIMONIS, V. DE MUNTER, R. RICHEBÉ, PABLO BOSCH, CH. DUPRIEZ, A. VISART DE BOCARMÉ en uit het „Cabinet des Médailles” te Brussel een aantal stukken gekozen, die een duidelijk beeld gaven van de zeventiende-eeuwsche numismatiek. Door eene gunstige beschikking van het Departement van Binnenlandsche Zaken konden een achtstal zeldzame penningen uit het Koninklijk Penningkabinet, die niet in belgische verzamelingen aanwezig waren, meerendeels werk van ADRIAAN en DENIJS WATERLOOS, aan de tentoonstelling worden afgestaan, waardoor het werk van deze knappe stempelsnijders zeer compleet kon worden tentoongesteld.

In meerendeels prachtig bewaarde exemplaren bevatte de eerste vitrine, eene keuze uit de munten in de Z. Neder-

landen onder ALBERTUS en ISABELLA, FILIPS III en KAREL II te Brussel, Antwerpen, Maastricht en 's-Hertogenbosch geslagen, waaronder vele piedforts en gouden proefslagen, uit het standaardwerk van ALPH. DE WITTE 1) bekend. Een dertigtal looden en tinnen zeventiende-eeuwsche familiepenningen van Brugge, belangrijk uit een genealogisch oogpunt, maar van geringe kunstwaarde, sloten zich hierbij aan.

Ruim vierhonderd legpenningen, volgens DUGNIOLE beschreven, een aardig beeld gevende van de historische gebeurtenissen in de zeventiende eeuw, vulden de tweede vitrine.

Vooraf belangrijk hierin waren de legpenningen met de wapens van aanzienlijke zuid-nederlandsche families, van de ontvangers van Brussel en Antwerpen en eindelijk de reeks strooipenningen bij de inhuldiging van ALBERTUS en ISABELLA en KAREL II in Brabant en Vlaanderen.

In de derde bevond zich een schat van zeventiende-eeuwsche penningen, chronologisch gerangschikt naar hunne makers. Door deze wijze van tentoonstellen was het mogelijk het werk van één medailleur te bestudeeren en zijn ontwikkeling na te gaan van het begin tot het einde van zijn loopbaan. Zoo telden CONRAD BLOC en ADRIAAN WATERLOOS elk ruim 20, JAN VAN MONTFOORT 6, en DENIJS WATERLOOS 9 penningen. RUTILIO GACI, eerst kortgeleden door den spaanschen numismaat A. HERRERA uit de vergetelheid opgediept, 2) was door een tiental portretpenningen vertegenwoordigd, waaronder de zoo fraaie zilververgulde met de borstbeelden in hoog reliëf van FILIPS III en zijn gemalin MARGARETHA VAN OOSTENRIJK (VAN LOON II, pag. 52) uit het Kon. Penningkabinet.

1) ALPH. DE WITTE. *Histoire monétaire des comtes de Louvain, ducs de Brabant et marquis du Saint Empire Romain*. Anvers 1894-'99. 3 dln.

2) RUTILIO GACI, por ADOLFO HERRERA. In het „*Boletín de la Sociedad Española de Excursiones*”, 1905, nr. 146, met platen.

Een 70-tal penningen, de voornaamste historische gebeurtenissen uit de zeventiende eeuw weergevende, door verschillende, ook niet zuid-nederlandsche medailleurs als P. VAN ABBEELE, J. BLUM, P. H. MÜLLER en J. LUDER, vulden met een even groot aantal fransche penningen, de oorlogen van LODEWIJK XIV in de Zuidelijke Nederlanden herdenkend en eene kleine verzameling godsdienstige penningen de vierde vitrine.

Onder het groot aantal boogschuttersdraagpenningen was voor ons land van belang een zilveren halskraag uit het begin der zeventiende eeuw, waaraan een fraai koper verguld schild met den H. SEBASTIAAN bevestigd was, met de spreuk „Jeucht sticht Vreught”, onder n°. 1056 van den catalogus aan Oosterwijk toegekend.

Eveneens in de „Cinquantenaire” had de „Salon International de la Médaille Contemporaine” een groot aantal penningen van meerendeels nog in leven zijnde stempelsnijders tentoongesteld.

Werd tot nog toe op tentoonstellingen van heden-daagsche kunst voor de penningen eene bijna altijd te bescheiden plaats ingeruimd, zoodat men niet zelden door onvoldoend licht niet vermocht te onderscheiden, wie de in metaal vereeuwigde persoon voorstelde, of wat op den penning stond afgebeeld, thans konden, dank zij de goedgunstige beschikking van den Minister van Wetenschap en Kunst, een drietal ruime, goed verlichte zalen beschikbaar worden gesteld, waar uitsluitend penningen, gerangschikt volgens de landen, waar zij ontstonden, konden worden tentoongesteld. Niet minder dan 247 medailleurs uit 17 verschillende landen, sommige met slechts één stuk, andere met geheele reeksen penningen, hadden aan het verzoek om in te zenden voldaan en 3674 penningen te zamen gebracht.

Hun werk kwam thans eerst goed tot zijn recht, nu er

gelegenheid was het te vergelijken met wat hunne collega's uit andere landen hadden voortgebracht.

Het is geenszins ons voornemen, om alle inzendingen te bespreken, maar wij willen bij die van Frankrijk, België en Nederland slechts enkele oogenblikken stilstaan.

Dat Frankrijk, als het ware het vaderland van de nieuwe medaille, hier schitterend voor den dag kwam, spreekt laast van zelf. De archivaris der Parijsche Munt F. MAZEROLLE, door het Fransche Gouvernement benoemd als „Commissaire Délégué du Salon de la Médaille”, had eene geheele zaal te zijner beschikking gekregen, die door den franschen decoratieschilder M. DUFRÈNE van eene fraaie, smaakvolle fries voorzien was; een in werking zijnde muntpers voorstellende, te midden van gestyleerde planten. Onder de fries waren in acht schilden de namen der Fransche stempelsnijders: B. ANDRIEU, A. DUPRÉ, J. C. CHAPLAIN, J. B. D. DUPUIS, H. PONSCARME, A. DUBOIS, E. A. OUDINÉ en CH. DEGEORGE aangebracht.

In een fraai album waren, op een 40-tal goede lichtdrukplaten, de voornaamste tentoongestelde fransche penningen afgebeeld 1), waarmede de samensteller het doel, dat hij zich blijkens zijn kort voorbericht voor oogenstelde „de conserver le souvenir de l'exposition” zeker wel bereikt heeft.

In een tweetal vitrines waren in deze afdeling tentoongesteld de thans in omloop zijnde fransche munten en een aantal van de voornaamste penningen, die aan de Munt te Parijs geslagen zijn, of waarvan zich de stempels aldaar bevinden. Aanvangende met een penning van LODEWIJK XII eindigde deze reeks met den verkiezingspenning van E. LOUBET tot President der Republiek. Hierbij sloten zich aan een 80-tal zeer fraaie penningen door heden-

1) *Les Médailleurs français à l'Exposition Internationale de Bruxelles, Paris 1910, 4°.*

daagsche stempelsnijders vervaardigd en in den handel verkrijgbaar.

Zes lijsten, een honderdtal van zijne voornaamste werken bevattende, zond de grootmeester der fransche medailleurs OSCAR ROTY in. Van belang voor de wordings-geschiedenis zijner penningen waren ook de 20 door hem afgestane schetsen in rood en zwart krijt van eenige zijner voornaamste werken, waarop de kunstenaar met enkele krabbels had aangegeven b v. het zittende figuurtje van zijn' penning bij het halve eeuwfeest der firma CHRISTOFLE, de smaakvol gedrapeerde vrouwen van den penning bij de begrafenis van CARNOT of de houding der handen op zijn bekenden „huwelijkspenning". Sommige dezer schetsen zijn afgebeeld in „*Médailles et Plaquettes modernes*" en in het hiervoor vermelde album van den heer MAZEROLIE.

Naast ROTY verdienen de beide cadres door de weduwe van J. C. CHAPLAIN ingezonden, en een keur van diens fraaiste portretpenningen bevattende, genoemd te worden. Van de niet meer in leven zijnde medailleurs ALEX. CHARPENTIER, DANIEL DUPUIS, G. DUPRÉ, H. PONSARME (wiens fraaie portretpenning JOSEPHUS NAUDET op den omslag van den catalogus afgebeeld staat) zijn bijna volledige stellen hunner werken tentoongesteld, terwijl wij van de nog in leven zijnde fransche medailleurs nog slechts noemen H. DUBOIS, G. GRANGER, F. GILBAULT (plaquette van Koningin WILHELMINA), A. LAFLEUR, H. LEFÉBURE, L. E. MOUCHON, A. PATEY, G. PILLET, F. RASUMNY, S. E. VERNIER (met aardige kinderportretten), F. VERNON (portretpenningen), O. YENCESSE (met een zeer smaakvolle plaquette „*Baiser de Mère*").

Door 27 medailleurs was België vertegenwoordigd. In vier lijsten, een tachtigtal penningen en plaquettes bevattende, vertoonde G. DEVREESE zijne terecht zoo bewonderde penningen, waarvan vooral de portretten door fraaie bewerking en goede gelijkenis uitmunten. Aan hem werd

opgedragen de vervaardiging van den prijspenning der brusselsche tentoonstelling. Deze vertoont aan de voorzijde een' naar links rijdenden heraut, op een trompet blazende, met het omschrift: ROYAUME DE BELGIQUE EXPOSITION UNIVERSELLE DE BRUXELLES 1910. Onder het paard is, op een schildje, gelegenheid om den naam van den bekroonde te graveeren. Op de keerzijde kroont een jonge vrouw (België), in de linkerhand een palm dragende, een' voor haar staanden werkman. De wel wat druk doende achtergrond is ontleend aan de markt te Brussel.

Naast DEVREESE verdienen als portretmedailleurs vermelding: FRANTZ VERMEYLEN, CH. SAMUEL, ALPH. MICHAUX (die ook de munten voor Luxemburg, Roumenie, Columbia en Perzië maakte), P. BRAECKE (met een mooi gemodeleerd portret van den afgevaardigde PAUL JANSON). JULES JOURDAIN zond zijn herinneringspenning aan het dezen zomer te Brussel gehouden penningkundig congres in en zijn smaakvollen presentiepenning van de Nederl.-Belgische Vereeniging der Vrienden van de Medaille, met den zittenden munter.

Vermelden wij ten slotte nog uit de inzending van JENNY LORRAIN eene mooie gegoten penningplaat, een jong meisje voorstellend.

Tien medewerkers telde de nederlandsche afdeling, die te zamen ongeveer honderd penningen hadden ingezonden.

CAREL J. A. BEGEER had zijne bekende gegoten penningen met portret van J. F. A. LINDSEN, ter eere van baron VAN LIJNDEN en van jhr. C. R. T. KRAYENHOF tentoongesteld en zijn goed geslaagden, eveneens gegoten penning bij de geboorte van Prinses JULIANA, met de luidende klokken op de keerzijde. TOON DUPUIS en F. JELTSEMA stelden voornamelijk portretpenningen ten toon. De eerste de portretten van dr. H. J. DE DOMPIERRE DE CHAUFÉPIÉ, prof. BLOK en dr. LENS; JELTSEMA dien van den beeldhouwer LEENHÖFF, den schilder

MESDAG en zijn vrouw, mevr. VAN CALKER en het portret van zijn' vader. Eene fraaie penningplaat met borstbeeld van H. M. Koningin WILHELMINA (het model voor de munt), de zoo smaakvolle plaquette „de Vervulling”, benevens de groote forsche portretpenningen van generaal KOOL en J. V. WIERDSMA, zond PIER PANDER in.

M. J. HACK en C. J. VAN DER HOEF hadden penningen tentoongesteld, door de firma BEGEER in den handel gebracht. De eerste een fraaie zilveren dooppenning, 1) de laatste prijspenningen in verschillende grootten voor schaa- en kegelwedstrijden. 1)

E. VOET JR. had de eigenaars der unieke, door hem gegraveerde penningen bereid gevonden, deze tijdelijk af te staan. Daardoor konden de bezoekers bewonderen den zoo fijn en smaakvol gegraveerden penning aan den rector van het haagsch gymnasium VAN AALST vereerd, 2) den penning bij den tachtigsten geboortendag van den schilder H. J. SCHOLTEN, 3) met het mooie gezicht op de markt te Haarlem (thans in TEYLER'S penningkabinet berustende), den voor wijlen prof. A. G. VAN HAMEL te Groningen bestemden penning, met het gezicht op de hoogeschool aldaar, den ovalen penning, met het borstbeeld van den vader van den graveur en de beide huwelijkspenningen van W. J. VOET en A. M. WESTERVELDE 3) en van E. VOET JR. met C. ROUWENS.

De geslagen penning, in navolging van de gegraveerden, met de afbeeldingen van de slagen bij Nieuwpoort en Waterloo maakte een goed figuur te midden van de „echt” gegraveerde stukken.

JAC. J. VAN GOOR had in één lijst vereenigd zijne bekende goed gemodelleerde portretmedailles van REMBRANDT, admiraal DE RUYTER, baron VAN DEN BORCH, dr. A.

1) Afgebeeld in „*Arts Industriels et du Mètier*. Section Néerlandaise. Edition de la „Nederlandsche Vereeniging voor Ambachts- en Nijverheidskunst”.

2) *Tijdschrift* 1904, pl. VII.

3) *Tijdschrift*, 1904, pl. VIII.

KUYPER en mgr. VAN HEUKELUM benevens andere van zijne beste penningen.

. De inzending van J. C. WIENECKE vulde twee vitrines. In de eerste vond men zijne voornaamste portretpenningen: H. M. de Koningin-Moeder, de schilders J. H. L. DE HAAS en JOS. ISRAËLS, den architect J. VAN LOKHORST, L. W. A. BESIER, ANTH. BEGEER en mevrouw S. WIENECKE, benevens de draagpenningen van de vredesconferentie, met het mooie gezicht op het Binnenhof, den penning aangeboden aan den heer en mevrouw DRUCKER, met het gezicht op het Rijks-Museum en den fraai gemodeleerden penning van het Suikersyndicaat op Java, benevens eenige zijner oudere werken. In de tweede vitrine waren tentoongesteld een zestal groote bronzen medaillons: de modellen van den penning met borstbeeld van PAUL KRÜGER, van H. M. de Koningin-Moeder en van JOZEF ISRAËLS, zooals deze verkleind op de penningen voorkomen, benevens een tweetal reliefs, een met twee „griffon Bruxellois" en een met eene voorstelling van het gieten van gouden staven aan de Munt te Utrecht.

De nederlandsche inzending mocht gezien worden, en we kunnen gerust zeggen, dat, al hebben we ook geen ROTY'S of CHAPLAIN'S, ons land, vooral wat de portretpenningen aangaat, goed voor den dag is gekomen. Er is bij onze medailleurs een m. i. zeer te prijzen streven merkbaar, om n.l. de keerzijden hunner penningen zoo eenvoudig mogelijk te houden, zij wagen zich, gelukkig, minder aan symbolische voorstellingen, maar stellen zich tevreden met een eenvoudig opschrift binnen een krans of door een palmtak omgeven. Een goed portretmedailleur is niet zelden verre van gelukkig met zijn symbolische voorstellingen; in dit *Tijdschrift* is hierop reeds bij CHAPLAIN gewezen 1) en de tegenzijden van vele, vooral van de zoo

1) *Tijdschrift* 1910, blz. 47.

knappe oostenrijksche portretpenningen, zijn verre van gelukkig.

Aan de inzendingen van JAC. J. VAN GOOR en F. E. JELTSEMA werd de zilveren eerepenning toegekend, terwijl de inzendingen van de heeren CAREL J. A. BEGEER en J. C. WIENECKE buiten mededinging bleven, als zijnde leden der jury.

Voor openbare verzamelingen werden uit de inzendingen van VAN GOOR, VAN DER HOEF en BEGEER penningen aangekocht, terwijl de verlotingscommissie aankocht het relief van H. M. de Koningin van PANDER en den geboortepenning van Prinses JULIANA met de luidende klokken van CAREL J. A. BEGEER.

Moge deze tentoonstelling er toe bijgedragen hebben, om bij het groote publiek meer belangstelling en waardeering te wekken voor de zoo intieme kunst van den stempelsnijder, dan zal de zoo ijverige regelingscommissie zeker haar moeite en opoffering dubbel beloond achten!

A. O. VAN KERKWIJK.

